

คู่มือ

การจัดการเรียนรู้สำหรับเด็ก ที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา

นางพัชนี หมุดยะฬา
ครู โรงเรียนสงขลาพัฒนาปัญญา

สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

นางพัชณี หมุดยะฝา
ครู โรงเรียนสงขลาพัฒนาปัญญา
สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

คำนำ

ในปัจจุบันมีเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา (Intellectual Disability, ID) ในระดับต่างๆ ราว ๑.๒ ล้านคน ที่ต้องการความช่วยเหลือในรูปแบบการศึกษาพิเศษ ซึ่งเด็กกลุ่มนี้ มีความจำกัดในการดำเนินชีวิตในปัจจุบัน เห็นได้จากความล่าช้าทางสติปัญญา การตอบสนองต่อบุคคลหรือสภาพแวดล้อมอย่างไม่เหมาะสม และความสามารถในด้านวิชาการ จิตวิทยา ภาษาและสังคมต่ำกว่าเกณฑ์ ความจำกัดของทักษะการปรับตัวอีกอย่างน้อย ๒ ทักษะจาก ๑๐ ทักษะ ได้แก่ การสื่อความหมาย การดูแลตนเอง การดำรงชีวิตภายในบ้าน ทักษะทางสังคม/การปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น การรู้จักใช้ทรัพยากรในชุมชน การรู้จักดูแลการควบคุมตนเอง การนำความรู้มาใช้ในชีวิตประจำวัน การทำงาน การใช้เวลาว่าง การรักษาสุขภาพอนามัยและความปลอดภัย ความจำกัดเหล่านี้ทำให้บุคคลนั้นไม่สามารถตอบสนองต่อความคาดหวังของสังคมที่เขาเผชิญอยู่ในแต่ละวันได้ ซึ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่คนทั่วไปในวัยเดียวกันสามารถทำได้เป็นอย่างดี

จากภารกิจหลักของสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ มีหน้าที่ในการจัดการศึกษาสำหรับเด็กพิการและเด็กด้อยโอกาส จำแนกได้เป็น กลุ่มโรงเรียนเฉพาะความพิการ ศูนย์การศึกษาพิเศษและโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ และโรงเรียนสงขลาพัฒนาปัญญา เป็นโรงเรียนเฉพาะความพิการมีหน้าที่หลักในการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา โดยตรงจึงได้จัดทำคู่มือครูเพื่อนำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้สำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาและเพื่อช่วยเหลือเด็กที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ ต่อไป

หวังว่าคู่มือการจัดการเรียนรู้สำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาเล่มนี้ จะเป็นประโยชน์ต่อครูในการนำไปใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และพัฒนาคุณภาพผู้เรียนได้เป็นอย่างดี

สารบัญ

	หน้า
แนวคิด	๕
เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา	๖
ระดับความรุนแรงของภาวะความบกพร่องทางสติปัญญา	๖
การช่วยเหลือเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา	๗
การจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา	๘
หลักการสอนสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา	๑๐
ขั้นตอนการสอนเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา	๑๑
เทคนิคการสอนสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา	๑๒
การเสริมแรงสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา	๑๕
ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้	๑๘
หลักสูตรสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา	๑๙
เอกสารอ้างอิง	๓๐

บทนำ

แนวคิด

ในปัจจุบันมีเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา (Intellectual Disability, ID) ในระดับต่างๆ ราว ๑.๒ ล้านคน(กรมสุขภาพจิต) ที่ต้องการความช่วยเหลือในรูปแบบการศึกษาพิเศษ ซึ่งเด็กกลุ่มนี้ มีความจำกัดในการดำเนินชีวิตในปัจจุบัน เห็นได้จากความล่าช้าทางสติปัญญา การตอบสนองต่อบุคคลหรือสภาพแวดล้อมอย่างไม่เหมาะสม และความสามารถในด้านวิชาการ จิตวิทยา ภาษาและสังคมต่ำกว่าเกณฑ์ ความจำกัดของทักษะการปรับตัวอีกอย่างน้อย ๒ ทักษะจาก ๑๐ ทักษะ ได้แก่ การสื่อความหมาย การดูแลตนเอง การดำรงชีวิตภายในบ้าน ทักษะทางสังคม/การปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น การรู้จักใช้ทรัพยากรในชุมชน การรู้จักดูแลการควบคุมตนเอง การนำความรู้มาใช้ในชีวิตประจำวัน การทำงาน การใช้เวลาว่าง การรักษาสุขภาพอนามัยและความปลอดภัย ความจำกัดเหล่านี้ทำให้บุคคลนั้นไม่สามารถตอบสนองต่อความคาดหวังของสังคมที่เขาเผชิญอยู่ในแต่ละวันได้ ซึ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่คนทั่วไปในวัยเดียวกันสามารถทำได้เป็นอย่างดี

จากภารกิจหลักของสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ มีหน้าที่ในการจัดการศึกษาสำหรับเด็กพิการและเด็กด้อยโอกาส มีหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับผู้เรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ (ฉบับปรับปรุง พุทธศักราช ๒๕๖๒) การจัดการศึกษาโดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ พัฒนาเด็กพิการโดยองค์รวมด้วยรูปแบบ และกระบวนการที่หลากหลายผ่านกิจกรรมที่เหมาะสมกับวัยและพัฒนาการ จัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้เด็กพิการสามารถดำรงชีวิตได้เต็มศักยภาพอย่างมีความสุขและมีคุณภาพชีวิตที่ดี ในการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาจำเป็นต้องมีวิธีการสอนที่แตกต่างไปจากเด็กปกติ เพื่อสนองความต้องการของเด็กแต่ละคน โดยครูต้องคำนึงถึงความพร้อมของเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ต้องสอนตามความสามารถและความต้องการของเด็กแต่ละคน พยายามฝึกให้เด็กช่วยตนเองให้มากที่สุด ฝึกให้ทำทีละน้อย ๆ และสร้างความเชื่อมั่นในตนเองให้แก่เด็ก ควรสอนทีละขั้นจากสิ่งที่ใกล้ตัวไปหาสิ่งไกลตัว หรือจากง่ายไปหายากเพื่อไม่ให้เด็กสับสน หรือมีการวิเคราะห์งานออกเป็นขั้นตอนเพื่อให้เด็กได้เกิดการเรียนรู้ที่ถูกต้องอย่างเป็นระบบ เป็นขั้นเป็นตอน และสามารถประสบความสำเร็จได้ง่ายกว่าการสอนเป็นขั้นใหญ่ๆ จัดการสอนโดย การกระทำจริง ปฏิบัติจริงเพื่อเด็กจะได้รับประสบการณ์ตรง สอนสิ่งที่มีความหมายสำหรับเด็กจริง ๆ และสามารถนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้ ซึ่งเป้าหมายที่สำคัญที่สุดของการดูแลเด็กที่มีภาวะบกพร่องทางสติปัญญา จะเน้นการฟื้นฟูสมรรถภาพของสมองและร่างกาย หยุดยั้งไม่ให้ความพิการเพิ่มขึ้น เด็กสามารถพึ่งตนเองได้ใช้ชีวิตใกล้เคียงกับคนปกติที่สุดเป็นภาวะครอบครัวและสังคมน้อยที่สุด

เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา

หมายถึง บุคคลที่มีพัฒนาการล่าช้ามีพัฒนาการทางสมองจำกัด ความจำกัดในการดำเนินชีวิตในปัจจุบัน และมีความสามารถทางสติปัญญาต่ำกว่าเกณฑ์ปกติ ทำให้เกิดความบกพร่องของทักษะด้านต่าง ๆ ในระยะพัฒนาการและส่งผลกระทบต่อระดับเชาวน์ปัญญา ปรากฏร่วมกับมีความจำกัดทางด้านทักษะการปรับตัวอย่างน้อย ๒ ทักษะ หรือมากกว่าซึ่งส่งผลให้เกิดความล่าช้าในการพัฒนาด้านอื่น ๆ ตามมา คือ ด้านร่างกาย สติปัญญา สังคม อารมณ์ ภาษา

กุลยา ก่อสุวรรณ. (2553 : 22) กล่าวว่า ภาวะบกพร่องทางสติปัญญา หมายถึง ความจำกัดในการดำเนินชีวิตในปัจจุบัน เห็นได้จากความล่าช้าทางสติปัญญา การตอบสนองต่อบุคคลหรือสภาพแวดล้อมอย่างไม่เหมาะสม และความสามารถในด้านวิชาการ จิตวิทยา ภาษาและสังคมต่ำกว่าเกณฑ์ ความจำกัดเหล่านี้ทำให้บุคคลนั้นไม่สามารถตอบสนองต่อความคาดหวังของสังคมที่เขาเผชิญอยู่ในแต่ละวันได้ ซึ่งเองเหล่านี้เป็นสิ่งที่คนทั่วไปในวัยเดียวกันสามารถทำได้เป็นอย่างดี

กระทรวงศึกษาธิการ (2552 : 45) ให้ความหมาย ว่า เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ได้แก่ บุคคลที่มีความจำกัดอย่างชัดเจนในการปฏิบัติตน ในปัจจุบัน ซึ่งลักษณะเฉพาะคือความสามารถทางสติปัญญาต่ำกว่าเกณฑ์เฉลี่ยอย่างมีนัยสำคัญร่วมกับความจำกัดของทักษะการปรับตัวอีกอย่างน้อย 2 ทักษะจาก 10 ทักษะ ได้แก่ การสื่อความหมาย การดูแลตนเอง การดำรงชีวิตภายในบ้าน ทักษะทางสังคม/การปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น การรู้จักใช้ทรัพยากรในชุมชน การรู้จักดูแลการควบคุมตนเอง การนำความรู้มาใช้ในชีวิตประจำวัน การทำงาน การใช้เวลาร่าง การรักษาสุขภาพอนามัยและความปลอดภัย ทั้งนี้ จะได้แสดงอาการดังกล่าวก่อนอายุ 18 ปี

ระดับความรุนแรงของภาวะความบกพร่องทางสติปัญญา

ความบกพร่องทางสติปัญญา มีระดับความรุนแรงแบ่งออกเป็น ๔ ระดับ ตามระดับเชาวน์ปัญญา และระดับความสามารถที่วัดได้

๑. ภาวะความบกพร่องทางสติปัญญา ระดับรุนแรงเล็กน้อย (Mild Mental Retardation)

มักได้รับการวินิจฉัยเมื่อเข้าสู่วัยเรียนแล้ว มีระดับไอคิวอยู่ในช่วง ๕๐-๖๙ เนื่องจากในวัยก่อนเรียนพัฒนาการทางทักษะสังคมและการสื่อความหมายได้เพียงพอ (แต่ถ้าสังเกตอย่างละเอียดแล้ว จะพบว่าเด็กเหล่านี้มีความสามารถต่ำกว่าเกณฑ์อย่างเห็นได้ชัดเจนตั้งแต่วัยอนุบาล) มักไม่มีอาการแสดงทางร่างกาย ทางบุคลิกภาพ หรือทางพฤติกรรมใดโดยเฉพาะ ที่บ่งบอกถึงความบกพร่องทางสติปัญญา ยกเว้นกลุ่มอาการที่มีลักษณะพิเศษทางรูปร่างหน้าตา ปรากฏให้เห็น ก็จะทำให้สามารถวินิจฉัยได้ตั้งแต่วัยแรกเกิด หรือในวัยทารก เด็กในกลุ่มนี้สามารถพัฒนาทักษะด้านสังคม และการสื่อความหมายได้เหมือนเด็กทั่วไป แต่มักมีความบกพร่องด้านประสาทสัมผัส และการเคลื่อนไหว สามารถเรียนรู้ได้ (educable) ทักษะทางวิชาการมักเป็นปัญหาสำคัญที่พบในวัยเรียน แต่ก็สามารถเรียนจนจบชั้นประถมปลายได้ สามารถฝึกทักษะด้านสังคมและอาชีพ พอที่จะเลี้ยงตัวเองได้ เป็นแรงงานที่ไม่ต้องใช้ทักษะฝีมือ หรือกึ่ง

ใช้ฝีมือ แต่อาจต้องการคำแนะนำ และการช่วยเหลือบ้างเมื่อประสบความเครียดเมื่อมีปัญหาในชีวิตหรือปัญหาด้านหน้าที่การทำงาน

๒. ภาวะความบกพร่องทางสติปัญญา ระดับรุนแรงปานกลาง (Moderate Mental Retardation)

มักได้รับการวินิจฉัยเมื่ออายุ ๒- ๓ ปี หรือก่อนวัยเรียนเด็กอาจเรียนได้จนถึงชั้นประถมศึกษา ตอนต้นต้องใช้ระบบการศึกษาพิเศษ มีระดับไอคิวอยู่ในช่วง ๓๕-๔๙ ในช่วงขวบปีแรก มักจะมีพัฒนาการด้านการเคลื่อนไหวปกติ แต่พัฒนาการด้านภาษาและด้านการพูดจะล่าช้า ซึ่งจะเห็นได้ชัดเจนในช่วงวัยเตาะแตะและสามารถฝึกอบรมได้ (trainable) ในทักษะการช่วยเหลือ ดูแลตนเอง เรียนรู้ที่จะเดินทางได้ด้วยตนเองในสถานที่ที่คุ้นเคย และฝึกอาชีพได้บ้าง สามารถทำงานที่ไม่ต้องใช้ทักษะฝีมือ แต่ควรอยู่ภายใต้การกำกับดูแลอย่างใกล้ชิด ต้องการความช่วยเหลือในการดำรงชีวิตตลอดช่วงชีวิต

๓. ภาวะความบกพร่องทางสติปัญญา ระดับรุนแรง (Severe Mental Retardation)

มีพัฒนาการล่าช้าชัดเจนตั้งแต่เด็ก โดยเฉพาะพัฒนาการด้านการสื่อสาร ปัญหาในการเคลื่อนไหว มีระดับไอคิวอยู่ในช่วง ๒๐-๓๔ มักจะพบทักษะทางการเคลื่อนไหวล่าช้าอย่างชัดเจน ด้านภาษาพัฒนาเล็กน้อย ทักษะการสื่อความหมายมีเพียงเล็กน้อยหรือไม่มี หากได้รับการฝึกที่เข้มข้นและต่อเนื่อง พอจะฝึกฝนทักษะการดูแลตนเองเบื้องต้นได้บ้างแต่น้อย ดำรงชีวิตอยู่ในสังคมภายใต้การควบคุมดูแลอย่างเต็มที่ การทำงานต้องการโปรแกรมในชุมชน หรือการให้ความช่วยเหลือที่พิเศษเป็นการเฉพาะ ส่วนใหญ่ต้องการความช่วยเหลือในทุกด้านอย่างมากตลอดช่วงชีวิต

๔. ภาวะความบกพร่องทางสติปัญญา ระดับรุนแรงมาก (Profound Mental Retardation)

พบความผิดปกติของพัฒนาการอย่างชัดเจนตั้งแต่ขวบปีแรก มีระดับไอคิวต่ำกว่า ๒๐ มีพัฒนาการล่าช้าอย่างชัดเจนในทุกๆ ด้าน มักมีพัฒนาการด้านการเคลื่อนไหว และฝึกการช่วยเหลือตนเองได้บ้างเล็กน้อยหรือไม่ได้เลย มีขีดจำกัดในการเข้าใจและการใช้ภาษาอย่างมาก ต้องการความช่วยเหลือดูแลอย่างใกล้ชิดตลอดเวลาและตลอดช่วงชีวิต

การช่วยเหลือเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา

แม้ว่าเมื่อเกิดภาวะบกพร่องทางสติปัญญาแล้ว จะไม่อาจรักษาสมองส่วนที่เสียไปให้กลับคืนมาทำงานได้ตามปกติแต่ก็สามารถจะคงสภาพหรือฟื้นฟูสภาพทางสมองส่วนที่คงเหลืออยู่ให้ทำงานได้เต็มที่ ดังนั้น การช่วยเหลือเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา จึงเน้นการฟื้นฟูสมรรถภาพของสมองและร่างกาย มีเป้าหมายหลักคือ เพื่อให้โกช่วยเหลือตนเองได้มากที่สุด สามารถดำเนินชีวิตในสังคมได้ใกล้เคียงกับคนปกติ สามารถประกอบอาชีพได้ตรงตามศักยภาพไม่เป็นภาระแก่ครอบครัวและสังคมมากเกินไป

การจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา

ผู้ปกครองควรให้การส่งเสริมพัฒนาการและฝึกทักษะที่จำเป็นในการช่วยเหลือตนเองในชีวิตประจำวันแก่เด็กให้เร็วที่สุด เพื่อนำไปสู่พัฒนาการที่ดีขึ้นของเด็ก หลักการส่งเสริมพัฒนาการคือการจัดสภาพแวดล้อมให้เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ของเด็ก การส่งเสริมพัฒนาการมีความแตกต่างกันในแต่ละช่วงวัย เช่น ในเด็กเล็กเน้นการสื่อสาร การเคลื่อนไหวพื้นฐานและการทำกิจวัตรประจำวัน เด็กในวัยเรียนเน้นการฝึกสมาธิ การอ่าน การเขียนและกิจกรรมเชิงวิชาการเท่าที่เด็กจะสามารถเรียนรู้ได้ ควบคู่กับการส่งเสริมให้เด็กได้ทำกิจกรรมอื่นๆตามความสนใจ เช่น การเล่นกีฬา ดนตรี งานศิลปะต่างๆ เพื่อให้เด็กได้มีโอกาสค้นพบความสนใจและแสดงความสามารถ ที่สำคัญต้องยอมรับในสิ่งที่เด็กเป็น ให้ความรักความเข้าใจไม่เปรียบเทียบเด็กกับเด็กคนอื่นและหาแนวทางช่วยเหลืออย่างเหมาะสม

เมื่อเด็กเข้าสู่วัยเรียนควรส่งเสริมการจัดการเรียนร่วมให้มากที่สุด โดยการจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล (Individualized Educational Program, IEP) การจัดการศึกษาเฉพาะบุคคลจำเป็นต้องออกแบบการสอนให้เหมาะสมกับจุดเด่น จุดด้อย และความสนใจของเด็กแต่ละคนเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่ง่ายไม่สับสน มุ่งหมายที่จะให้เด็กสามารถนำทักษะที่ได้จากชั้นเรียนไปใช้ในชีวิตจริงนอกห้องเรียน ที่สำคัญที่สุดคือให้เด็กได้มีโอกาสได้ทำกิจกรรมต่างๆร่วมกับเด็กปกติ

สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ (๒๕๖๒) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ดังนี้ หลักสูตรสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา เป็นการจัดการศึกษาที่มีได้แตกต่างไปจากเด็กปกติแต่ประการใด คือ เป็นการจัดการศึกษาที่มุ่งหวัง ปลูกฝังให้นักเรียนมีลักษณะนิสัย มีทักษะพื้นฐานการเรียนรู้ อ่านออก เขียนได้ และคิดคำนวณ ตลอดจนสามารถดูแลสุขภาพอนามัยของตนเอง และครอบครัวได้อย่างเหมาะสม บุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาที่ไม่สามารถเรียนวิชาการต่างๆ ได้เท่าเทียมเด็กปกติ จึงจำเป็นที่ครูผู้สอนต้องมีความรู้ความเข้าใจนักเรียน การจัดการเรียนการสอนให้ถูกต้องเหมาะสมกับนักเรียน โดยการปรับหลักสูตรจากเด็กทั่วๆ ไป ให้สอดคล้องกับความสามารถและความต้องการพิเศษของนักเรียน เพื่อพัฒนาตนเองได้ตามศักยภาพและดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข

ผดุง อารยะวิญญู. (๒๕๔๒ : ๔๖ – ๔๗) ได้เสนอแนวคิดการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ดังนี้ คือ

หลักสูตรสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ควรครอบคลุมเนื้อหา ๔ หมวด คือ

หมวดที่ ๑ ความพร้อมและเนื้อหาที่จำเป็น

หมวดที่ ๒ การสื่อสาร (การติดต่อผู้อื่น) ภาษาและพัฒนาการทางความคิด ความจำ

หมวดที่ ๓ ทักษะทางสังคม การดำรงชีวิต นันทนาการและพัฒนาบุคลิกลักษณะ

หมวดที่ ๔ พื้นฐานทางด้านการทำงานและอาชีพ

เนื้อหาที่กำหนดไว้นี้เป็นขอบข่ายกว้างๆ เนื่องจากเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา มีความแตกต่างกัน และชุมชนแต่ละแห่งสามารถสนองความต้องการของเด็กได้ในลักษณะที่แตกต่างกัน ดังนั้นหลักสูตรสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา อาจมีรายละเอียดที่แตกต่างกันไป หลักสูตรแต่ละระดับควรเน้นดังต่อไปนี้

๑. ระดับก่อนวัยเรียน หลักสูตรในระดับนี้ควรเน้นความพร้อมของเด็กทั้งในด้านความคิด ความจำ ร่างกาย อารมณ์และสังคมของเด็ก ความพร้อมของเด็กเป็นพื้นฐานสำคัญในการเรียนระดับ ประถมศึกษา การพัฒนาทักษะของเด็กในระดับนี้ควรเน้นที่ทักษะจำเป็นที่จะช่วยให้เด็กมีความพร้อมในการเรียน เช่น การพัฒนาทักษะกล้ามเนื้อมัดเล็ก ทักษะกล้ามเนื้อมัดใหญ่ การฝึกให้เด็กมีความสนใจในบทเรียนมากขึ้น การฝึกความคิดความจำ ฝึกภาษา ฝึกพูด เป็นต้น

๒. ระดับประถมศึกษา หลักสูตรในระดับนี้ควรเน้นเกี่ยวกับการอ่าน คณิตศาสตร์และภาษา ส่วนวิทยาศาสตร์และสังคมนั้นมีความสำคัญรองลงไป แต่นักการศึกษายังถกเถียงกันอยู่และยังหาข้อยุติไม่ได้ว่า ควรให้เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา เรียนวิชาสองหมวดหลังหรือไม่ แต่สิ่งที่นักการศึกษาเห็นพ้องกันคือ หากบรรจุเนื้อหาสองหมวดหลังลงในหลักสูตรสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ควรปรับเนื้อหาให้แตกต่างไปจากหลักสูตรปกติ ตลอดจนเอกสารการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับความสนใจและความสามารถของเด็ก ส่วนเนื้อหาวิชาดนตรีและศิลปะนั้นควรจัดให้เหมาะสมกับเด็กเช่นกัน

๓. ระดับมัธยมศึกษา หลักสูตรในระดับมัธยมศึกษาสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ในปัจจุบันมีแนวโน้มแตกต่างไปจากหลักสูตรสมัยก่อนมากกว่า คือ การจัดหลักสูตรในระดับนี้ เน้นความต้องการและความสามารถของเด็กเป็นสำคัญ หากเด็กมีความสามารถในการเรียน เด็กควรได้รับการส่งเสริมให้เรียนวิชาที่เหมาะสม หากเด็กไม่มีความพร้อมที่จะเรียนในหลักสูตรที่เน้นวิชาการ ควรให้เด็กเรียนด้านอาชีพ ฝึกทักษะที่จำเป็นในการดำรงชีวิต จุดประสงค์สำคัญในการศึกษาแก่เด็ก ดังนี้เพื่อเตรียมเด็กให้สามารถดำรงชีวิตในสังคมได้ตามสภาพของสิ่งแวดล้อม และสังคมในท้องถิ่นของเด็กเพื่อให้เด็กสามารถดำรงชีวิตในสังคมได้ ควรฝึกเด็กให้มีทักษะในด้านต่อไปนี้ คือ ทักษะทางด้านการงานและอาชีพ การครองเรือน การดูแลสุขภาพ และการดำรงชีวิตในชุมชน

ดารณี ธนะภูมิ. (๒๕๔๒:๔๒) กล่าวถึง การจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ประกอบด้วย

๑. หลักสูตรหรือโปรแกรมการสอน จะต้องเป็นหลักสูตรการศึกษาที่ปรับปรุงเนื้อหาให้น้อยและง่ายกว่าหลักสูตรของเด็กปกติ เพื่อให้เหมาะสมกับความสามารถในการเรียนรู้ของเด็กแต่ละระดับชั้น

๒. เน้นในเนื้อหาทักษะพื้นฐานที่เด็กสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ เช่น การเข้าใจสื่อความหมาย การรู้จักค่าของตัวเลข

๓. พัฒนาทักษะการเรียนรู้ เพื่อนำไปสู่การมีส่วนร่วมในสังคมได้ เช่น การปรับตัวให้เข้ากับคนอื่นได้ มีความรับผิดชอบต่องานที่ได้รับมอบหมายได้

ฮิวเวิร์ด (Heward, ๒๐๐๐ อ้างถึงใน ญัฐรินทร์ แซ่จุง, ๒๕๕๗: ๙๗) ให้ความเห็นว่า การจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญานั้น หลักสูตรในระดับประถมศึกษาตอนต้นเนื้อหาควรต่อเนื่องจากระดับปฐมวัยตามทักษะพื้นฐานต่างๆและพัฒนาการทางด้านร่างกายและการเคลื่อนไหว ควรเน้นกิจกรรมและวิชาการที่จำเป็น เช่น การอ่าน การเขียนฝึกกล้ามมือและคณิตศาสตร์พื้นฐาน สำหรับหลักสูตรในระดับประถมศึกษาตอนปลายเนื้อหาควรมุ่งเน้นสร้างเสริมทักษะทางวิชาการที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตประจำวัน เช่น การอ่าน การเขียน การสื่อสาร การคิดคำนวณ การพัฒนากล้ามเนื้อ การเคลื่อนไหวและการฝึกประสาทสัมผัส

การจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา เป็นการจัดการศึกษาที่มุ่งพัฒนาให้นักเรียนมีทักษะพื้นฐานการอ่าน การเขียน การคิดคำนวณ การสื่อสาร การเรียนรู้เนื้อหาที่จำเป็น มีลักษณะนิสัยตลอดจนการดูแลสุขภาพอนามัยของตนเอง โดยมีหลักสูตรในแต่ละระดับที่แตกต่างกันตามความ

ต้องการของเด็กในลักษณะที่แตกต่างกันเพื่อพัฒนาให้มีความพร้อมที่จะใช้ชีวิตอยู่ร่วมในสังคมได้อย่างปกติสุข โดยไม่เป็นภาระแก่ครอบครัวและสังคมที่ตนอาศัยอยู่

หลักการสอนของเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา

ครูผู้สอนจำเป็นต้องมีวิธีฝึกที่แตกต่างไปจากการสอนปกติ เพื่อสนองความต้องการพิเศษของเด็กเหล่านี้ ซึ่งมีหลักการฝึกดังนี้

๑. ครูต้องคำนึงถึงความพร้อมในการเรียนของเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา เพราะเด็กมีความพร้อมช้ากว่าเด็กปกติก่อนทำการฝึกสิ่งใดควรเตรียมความพร้อมก่อนนาน ๆ เมื่อเด็กมีความพร้อมแล้วครูจึงทำการฝึกในวิชานั้น ๆ
๒. สอนตามความสามารถและความต้องการของเด็กแต่ละคน โดยจัดสภาพการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับสภาพและลักษณะของเด็กคนนั้น
๓. สอนตามระดับสติปัญญา เพราะเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา มีระดับสติปัญญาต่ำกว่าเด็กทั่วไปที่มีอายุเท่ากัน
๔. ยอมรับความสามารถ และพยายามส่งเสริมความสามารถของเด็ก อย่าตามใจคอยช่วยเหลือหรือลงโทษทั้งทางกายและวาจามากเกินไป
๕. พยายามฝึกให้เด็กช่วยตัวเองให้มากที่สุด จะเป็นการช่วยให้เด็กพัฒนาความเชื่อมั่นในตนเองเพิ่มขึ้น ทำให้เด็กรู้สึกภูมิใจในคุณค่าของตนและแบ่งเบาภาระจากผู้เลี้ยงดู
๖. สอนตามการวิเคราะห์งาน (Task Analysis) โดยการแบ่งงานเป็นขั้นตอนย่อยหลาย ๆ ขั้นตอนเรียงลำดับจากง่ายไปหายาก เพื่อไม่ให้เด็กสับสน ให้เด็กประสบความสำเร็จในงานซึ่งเป็นการสร้างความเชื่อมั่นในตนเองให้แก่เด็ก
๗. ใช้หลักการสอนแบบ ๓ R's คือ
 - ๗.๑ Repetition คือ การสอนซ้ำและใช้เวลาสอนมากกว่าเด็กปกติ ใช้วิธีสอนหลายๆ วิธีในเนื้อหาเดิม
 - ๗.๒ Relaxation คือ การสอนแบบไม่ตึงเครียด ไม่สอนเนื้อหาวิชาเดียวกันเกิน ๑๕ นาที ควรเปลี่ยนกิจกรรมการสอนวิชาการเป็นการเล่น ร้องเพลง ดนตรี เล่นกีฬาหรือให้เด็กได้ลงมือปฏิบัติจริง
 - ๗.๓ Routine คือ การสอนให้เป็นกิจวัตรประจำวัน เป็นกิจกรรมที่จะต้องทำเป็นประจำสม่ำเสมอในแต่ละวัน
๘. สอนโดยการแบ่งหมู่ตามตารางสอน สามารถทำได้ดีในกรณีที่เด็กมีระดับสติปัญญาใกล้เคียงกัน
๙. เมื่อฝึกเด็กทำกิจกรรมต่าง ๆ ต้องพยายามแทรกการฝึกหลายด้าน
๑๐. ต้องช่วยให้เด็กพัฒนาความเชื่อมั่นในตนเอง เด็กทุกคนจะเรียนได้ดีถ้าเขามีความรู้สึกประสบความสำเร็จ
๑๑. สอนทีละขั้นจากสิ่งใกล้ตัวไปหาสิ่งไกลตัวหรือจากง่ายไปหายาก เพื่อไม่ให้เด็กสับสนงานบางอย่างที่เด็กปกติในวัยเดียวกันเห็นว่าง่าย แต่เด็กเหล่านี้อาจสับสนไม่เข้าใจ
๑๒. สอนโดยการลงมือปฏิบัติจริง
๑๓. สอนสิ่งที่มีความหมายสำหรับเด็กและสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ โดยเฉพาะสิ่งที่เป็นนามธรรม ซึ่งเป็นสิ่งที่เด็กเข้าใจยากครูต้องพยายามอธิบายโดยใช้คำง่าย ๆ และยกตัวอย่างประกอบ
๑๔. ต้องพยายามจัดการสอนให้เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา มีประสบการณ์

ใหม่ ๆ เพื่อฝึกให้เด็กคิด

๑๕. สอนโดยใช้ของจริงหรืออุปกรณ์ประกอบทุกครั้ง

๑๖. การสอนเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาต้องอาศัยแรงจูงใจ การเสริมแรงและมีการประเมินผลความก้าวหน้าของเด็กสม่ำเสมอ

๑๗. มีการประเมินผลความก้าวหน้าของเด็กในทุกด้านอย่างสม่ำเสมอ เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปปรับเปลี่ยนวิธีการสอนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

๑๘. ครูต้องเชื่อว่าเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา มีความสามารถและศักยภาพในตนเอง สามารถพัฒนาตนให้เป็นบุคคลที่สามารถดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีคุณค่า มีคุณภาพและมีประสิทธิภาพได้ทุกคน

๑๙. การสอนเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา นอกจากการสอนด้านวิชาการแล้วต้องคำนึงถึงการส่งเสริมพฤติกรรม การปรับตัว ปรับพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ ส่งเสริมพัฒนาการทางด้านอารมณ์ ภาษา และพัฒนาบุคลิกภาพไปพร้อม ๆ กัน เนื่องจากสิ่งเหล่านี้เป็นปัจจัยที่ทำให้เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๒๐. การสอนเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ต้องพยายามให้เด็กลดการพึ่งพาบุคคลอื่นลง (Step to Independence) สอนทักษะที่จำเป็นในการดำรงชีวิต และแสวงหาการจ้างงานในอนาคต

ขั้นตอนการสอนเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา

การสอนเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา มีขั้นตอนการสอน ๖ ประการคือ

๑. ทบทวน ทดสอบงานที่เด็กได้ทำผ่านมาและสอนซ้ำถ้าจำเป็น
๒. เสนอเนื้อหาและทักษะใหม่
๓. แนะนำและฝึกฝนนักเรียนเพื่อตรวจสอบความเข้าใจ
๔. ให้ผลย้อนกลับและตรวจสอบความถูกต้องและสอนซ้ำถ้าจำเป็น
๕. ให้นักเรียนทำงานอย่างอิสระ
๖. ทบทวนทุกสัปดาห์หรือทุกเดือน

หากในชั้นเรียนเด็กมีปัญหาพฤติกรรมก้าวร้าวรุนแรงครูควรจะทำดังต่อไปนี้

๑. พบผู้ปกครองเพื่อให้คำแนะนำในการแก้ปัญหาที่บ้าน
๒. ครูให้ความรักความอบอุ่น
๓. ให้ความสนใจเด็กอย่างใกล้ชิด ให้นั่งใกล้กับครู เมื่อเด็กแสดงพฤติกรรมดังกล่าว ครูจะสามารถป้องกันได้ทันที
๔. ชักจูงให้เด็กทำกิจกรรมกลุ่มโดยให้เป็นผู้นำ
๕. ให้เสริมแรงเมื่อเด็กไม่แสดงพฤติกรรมดังกล่าว
- ๖.ปรึกษาแพทย์เพื่อทำการบำบัดรักษาต่อไป

ข้อควรคำนึง ในการจัดการเรียนรู้สำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ได้แก่

๑. ระดับความสามารถและความต้องการของเด็กแต่ละคนเป็นหลัก
๒. สอนทีละขั้นตอน จากสิ่งใกล้ตัวไปหาสิ่งไกลตัวหรือจากง่ายไปหายาก
๓. ให้โอกาสเด็กได้ลงมือปฏิบัติจริง ใช้ของจริงหรืออุปกรณ์และต้องทำการสอนซ้ำ ๆ เป็นประจำ
๔. มีการประเมินผลความก้าวหน้าในทุกด้านอย่างสม่ำเสมอ

๕. บรรยากาศในการเรียนการสอนไม่ตึงเครียดมีการประเมินผลอย่างสม่ำเสมอ
๖. มีการใช้แรงจูงใจ และให้การเสริมแรงตลอดเวลา
๗. ให้เด็กได้ลงมือกระทำกิจกรรมด้วยตนเอง
๘. ทบทวนและประเมินผลความก้าวหน้าอย่างสม่ำเสมอ

เทคนิคการสอนเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา

การสอนเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ครูจึงต้องสร้างแรงจูงใจก่อนหลังจากนั้นใช้เทคนิคอื่นๆ ตามความเหมาะสมและก่อนการสอนครูจำเป็นต้องเรียนรู้เรื่องพัฒนาการและข้อมูลเกี่ยวกับตัวเด็ก เทคนิคการสอนเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา

๑. หลัก ๓ R's ประกอบด้วย ๑) Repetition คือ การสอนซ้ำๆ ซากๆ ทบทวนบ่อยๆ สอนง่ายๆ สั้นๆ และสอนจาก ง่ายไปหายาก ๒) Relaxation คือ การสอนจะต้องไม่เคร่งเครียด ให้บรรยากาศผ่อนคลายตัดแปลง การสอนเป็นการเล่น การร้องเพลง การเล่นเกม ๓) Routine คือ การสอนจะต้องสม่ำเสมอเป็นประจำ

๒. การวิเคราะห์งาน (Task analysis) การวางแผนการสอนที่ละเอียด แยกย่อยเรื่องที่จะสอนจึงเป็นสิ่งสำคัญ ซึ่งในแต่ละขั้นตอน ครู จะต้องเข้าไปช่วยเพื่อให้เด็กทำได้ การช่วยเหลือนี้ ครู จำเป็นต้องใช้เทคนิคที่เหมาะสม เพื่อให้เด็กทำได้ในระยะแรกครูต้องช่วยทุกขั้นตอน และลดลงเมื่อเด็กทำได้มากขึ้น วิธีการวิเคราะห์งาน ให้ผู้ที่สอนควรลองปฏิบัติตามเรื่องที่จะสอน และจดบันทึกขั้นตอน ย่อยต่างๆ เพื่อนำมาใช้สอนเด็กต่อไป

๓. การทำตัวอย่างให้ดู (Modeling) การแสดงวิธีการที่ถูกต้อง เด็กควรจะทำสิ่งที่ถูกต้องและฝึกทำในเรื่องนั้น ข้อเสนอแนะสำหรับครูในการทำตัวอย่าง มีดังนี้ ครูต้องทำตัวอย่างให้เด็กดูหลาย ๆ ครั้ง ใช้ภาษาพูดให้ชัด สีหน้าท่าทางของครู ครูต้องมีความอดทน ใช้วิธีการให้เพื่อนที่เป็นเด็กปกติแสดงตัวอย่าง เป็นอีกวิธีการหนึ่งที่เด็กเรียนรู้ได้ดี

๔. การแสดงบทบาทสมมติ (Role playing) เป็นเทคนิคที่ช่วยให้เด็กเรียนรู้ได้ดี เด็กจะเข้าใจ และสามารถเลียนแบบสิ่งที่ถูกต้องได้ในที่สุด ครูควรจัดเตรียมอุปกรณ์ ที่จะสอนให้พร้อม ควรนำเด็กปกติมาร่วมการแสดงบทบาทสมมติด้วย ครูต้องใจเย็นและให้โอกาสเสมอเมื่อเด็กทำไม่ได้

๕. การช่วยชี้แนะ (Prompts)

๕.๑ การกระตุ้นทางกาย เป็นการช่วยเหลือเด็กในการเคลื่อนไหว เช่น เด็กเอื้อมมือหยิบของไม่ถึง ครูช่วย อุ้มเด็กขึ้น ครูจับมือเด็กลากเส้นในครั้งแรกๆ เป็นต้น

๕.๒ การเน้น เป็นการเน้นด้วยเสียงหรือด้วยเส้นก็ได้ การแทนด้วยเสียง ได้แก่การเปล่ง

เสียงคำตอบต่างๆ เป็นต้น การเน้นด้วยเสียง เช่น ชิดเส้นสีขาวรอบเครื่องมือที่เป็นอันตราย แล้วอธิบายให้เด็กเข้าใจ จนกระทั่งเด็กเข้าใจดีแล้วจึงลบเส้นออก เป็นต้น

๕.๓ การช่วยด้วยคำพูด (วาจา) การพูดของครู มีความสำคัญและต้องระมัดระวัง ดังนี้ ครูต้องใช้คำพูดในเชิงบวก ครูต้องไม่ใช่คำสั่งที่ยาวเกินไป ครูไม่ควรบอกให้เด็กเลือกอะไร เช่น เลือกสิ่งนี้ ดีหรือไม่ ถูกหรือไม่ถูก ควรสั่งให้เด็กเลือกสิ่งที่ถูกต้องเท่านั้น ครูต้องควบคุมเสียง ไม่ใช่อารมณ์ลงไป ในการพูดกับเด็ก การเน้นสำคัญ เช่น “ใช่” “ไม่ใช่” “เก่ง” เด็กจะเรียนรู้จากคำพูดของครูและตอบรับได้อย่างถูกต้อง

๖. การช่วยจัดตำแหน่ง (Situational prompt) เด็กสามารถผ่านการเรียนรู้และทำได้ โดยครูเป็นผู้ที่ช่วยเด็ก การสอนในแต่ละเรื่องเด็กอาจพบปัญหา ในขั้นตอนย่อยที่ทำให้เด็กไม่ผ่าน วิธีการช่วยจัดตำแหน่งคือเทคนิคที่ครูพบว่าเด็กมีปัญหาในขั้นตอนใด จึง แก้ไข เช่น ครูให้เด็กหยิบเลข ๑ แต่เด็กหยิบผิดเป็นเลข ๒ เนื่องจากครูพบว่า เด็กมองไม่ทั่ว ครั้งต่อไปครูอาจ วางเลข ๑ ให้ใกล้ตัวเด็กมากกว่า เลข ๒ เด็กจะหยิบของใกล้ตัว เมื่อฝึกครั้งต่อไป ครูวางเลขคละกันเด็กก็จะทำได้

กุลยา ก่อสุวรรณ และ ยุวดี วิริยางกูร (๒๕๖๑: ๒๑๓) กล่าวถึงเทคนิคการสอนว่า ถึงแม้บุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาจะสามารถเรียนรู้ได้แต่เมื่อเทียบกับบุคคลวัยเดียวกันคนเหล่านี้ย่อมเรียนรู้ได้ช้ากว่าครูผู้สอนจึงต้องเลือกเนื้อหาและกิจกรรมที่เป็นประโยชน์กับเด็กเหล่านี้อย่างแท้จริง รวมทั้งการสอนของครูก็เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เด็กที่มีภาวะบกพร่องทางสติปัญญาเรียนรู้ได้ดีขึ้นได้แก่ เจตคติของครู สภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ แผนการสอน หลักการสอน สื่อการสอนที่เหมาะสม และเทคนิคการสอนที่เป็นประโยชน์สำหรับบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาได้แก่การวิเคราะห์งาน การปรับแต่งพฤติกรรม การสอนแบบลูกโซ่ การใช้ตัวแบบ การสอนตรง การเสริมทางบวก การกระตุ้นเตือนและการลดการช่วยเหลือ และเพื่อนช่วยสอน เป็นต้น

ประภฤติ พูลพัฒน์ (๒๕๔๗:๓๒) กล่าวถึง เทคนิค ๓R มีความจำเป็นและเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง สำหรับครูผู้สอนเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา มีรายละเอียด ดังนี้

๑. Repetition การสอนซ้ำๆเป็นลักษณะการสอนที่ทำซ้ำ ย้ำ และทบทวนอยู่เสมอ โดยข้อจำกัดประการหนึ่งของเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา คือ เรื่องความจำและการเรียนรู้ เด็กส่วนใหญ่จะลืมสิ่งที่ได้เรียนมาแล้วและเรียนรู้สิ่งต่างๆได้ยาก ดังนั้นในการสอนแต่ละครั้งครูต้องไม่ลืมที่จะต้องอธิบายเนื้อหาซ้ำๆอีก ทั้งต้องทบทวนเนื้อหาเดิมก่อนที่จะเริ่มต้นสอนเนื้อหาใหม่ให้แก่เด็ก

๒. Routine การสอนให้เป็นกิจวัตร คือเป็นกิจกรรมที่ต้องเป็นประจำสม่ำเสมอในแต่ละวัน เช่น กฎระเบียบ มารยาททางสังคม การรักษาความสะอาด เนื้อหาต่างๆอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้เด็กเกิดการเรียนรู้และสามารถนำไปใช้ในการดำรงชีวิตต่อไป

๓. Relaxation การสอนเนื้อหาที่ผ่อนคลาย เป็นลักษณะการสร้างบรรยากาศที่ดีในการสอน เพื่อให้เด็กได้ผ่อนคลาย ไม่เครียด ครูยิ้มแย้ม แจ่มใสและไม่เร่งรัดเด็ก ให้เวลาเด็กได้ทำกิจกรรมอย่างเต็มที่เปิดเพลงเบาๆ ในขณะที่เด็กกำลังทำกิจกรรม จัดห้องเรียนให้มีสีสัน มีมุมของเล่นให้เด็กเมื่อเขาทำงานที่ครูกำหนดเรียบร้อยแล้ว

ณัฐรินทร์ แซ่จุง.(๒๕๕๗: ๑๕๑) กล่าวถึงเทคนิคการจัดการเรียนรู้สำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา คือ วิธีการใดวิธีการหนึ่งที่คุณสอนสามารถนำมาใช้ในระหว่างที่ทำการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้เราให้นักเรียนมีความสนใจ ติดตามการสอนของครูตลอดเวลาตั้งแต่แนะนำเข้าสู่บทเรียน การดำเนินการสอนจนถึงขั้นสรุปการสอน ซึ่งการจัดการเรียนรู้ที่ดีในชั้นเรียนควรมีคุณลักษณะเป็นศูนย์กลางและคำนึงถึงระดับความสามารถที่แตกต่างกันของเด็กแต่ละคน โดยมีเทคนิคในการจัดการเรียนรู้ ดังนี้ การวิเคราะห์งาน การสอนตรง การกระตุ้นเตือน การเลียนแบบ การเสริมแรง เทคนิค ๓R เทคนิคเพื่อนช่วยสอน และการใช้คอมพิวเตอร์ เป็นต้น

ผดุง อารยะวิญญู (๒๕๔๒ : ๕๕ – ๕๖) กล่าวถึง เทคนิควิธีการส่งเสริมการเรียนรู้สำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ดังนี้

๑. การวิเคราะห์งาน (Task Analysis) เป็นการจำแนกเนื้อหาที่สอนเป็นขั้นตอนย่อย ๆ หลายขั้นตอน และจัดเรียงลำดับจากง่ายไปหายาก และมีการกำหนดจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมของแต่ละขั้นตอนอย่างครบถ้วน

๒. การกระตุ้นให้เด็กทำตาม (Prompting) หมายถึง การกระตุ้นเด็กปฐมวัยที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาในขณะที่ทำกิจกรรม เพื่อให้เด็กเรียนรู้ได้ดีขึ้นเมื่อการเรียนรู้เกิดขึ้น อาจลดการกระตุ้นลงเมื่อพฤติกรรมการเรียนรู้ของเด็กคงที่แล้ว จึงหยุดการกระตุ้น การกระตุ้นอาจทำได้หลายทางเช่น การกระตุ้นทางกาย ทางวาจา การเน้นและการเลียนแบบ

๒.๑ การกระตุ้นทางกาย (Physical Prompts) เป็นการช่วยเหลือเด็กในการเคลื่อนไหว เช่น เด็กเอื้อมมือหยิบของไม่ถึง ครูช่วยอุ้มเด็กขึ้น ครูจับมือเด็กลากเส้นในครั้งแรก ๆ เป็นต้น

๒.๒ การกระตุ้นทางวาจา (Verbal prompts) เป็นการกระตุ้นเด็กโดยการใช้เสียง เช่น ในการเรียนเรื่องสี ครูสอนสีไปแล้ว ๓ สี คือ สีน้ำเงิน สีแดง สีเหลือง เด็กตอบสีเหลืองไม่ค่อยได้ ครูจะถามว่า “นี่สีอะไร” เมื่อเด็กไม่ตอบ ครูบอกว่า “สีเหลือง” ด้วยเสียงดังซ้ำๆ ครูถามเช่นนี้หลายๆ ครั้ง และตอบหลาย ๆ ครั้ง ในการตอบครั้งต่อๆ มาลดความดังของเสียงที่ละน้อยจนไม่ไม่มีเสียงในที่สุด

๒.๓ การเน้น (Highlighting) เป็นการเน้นด้วยเสียงหรือด้วยเส้นก็ได้ การแทนด้วยเสียง ได้แก่ การเปล่งเสียงคำตอบต่างๆ เป็นต้น การเน้นด้วยเสียง เช่น ชิดเส้นสีขาวยรอบเครื่องมือที่เป็นอันตรายแล้วอธิบายให้เด็กเข้าใจจนกระทั่งเด็กเข้าใจดีแล้วจึงลบเส้นออก เป็นต้น

๒.๔ การเลียนแบบ (Modeling) บุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาชอบเลียนแบบครูและผู้ที่ตนชอบ ครูจึงควรเป็นตัวอย่างที่ดีในทุกด้าน

๒.๕ การจัดสภาพแวดล้อม (Classroom environment) การจัดสภาพแวดล้อมเป็นสิ่งที่มีความหมาย เพื่อให้ครูกับเด็กสื่อสารกันได้ดี เช่น จัดโต๊ะเป็นรูปวงกลมจัดห้องให้มีขนาดเล็ก จัดอุปกรณ์ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ เป็นต้น

การเสริมแรงเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา

กฎการให้การเสริมแรง ในการให้การเสริมแรงผู้ให้หรือครูผู้สอนควรปฏิบัติตามกฎการให้การเสริมแรง มี ๗ ข้อ ดังนี้ (โรงพยาบาลราชานุกูล (๒๕๔๔: ๑)

๑. การให้ทันที (Immediately)
๒. การให้บ่อย (Frequently)
๓. การแสดงความกระตือรือร้นที่จะให้ (Enthusiasm)
๔. การมองสบตาผู้รับ (Eye Contact)
๕. การอธิบายให้เข้าใจถึงพฤติกรรมที่ได้รับการเสริมแรง (Describe the behavior)
๖. การกระทำที่ให้ผู้รับรู้สึกอยากรู้ อยากเห็น (Anticipation)
๗. ความหลากหลายของตัวเสริมแรง (Variety)

ประเภทของการเสริมแรง

การเสริมแรงที่เหมาะสมกับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ได้แก่

๑. การเสริมแรงทางสังคม เช่น การยิ้ม การพยักหน้า การปรบมือ การโอบกอด การกล่าวคำชม เป็นต้น
๒. การเสริมแรงด้วยสิ่งของ เช่น ขนม ของเล่น เสื้อผ้า เงิน เป็นต้น

หลักของการเสริมแรง

หลักการเสริมแรงสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา มี ๓ ขั้นตอน คือ

๑. การเลือกพฤติกรรมที่ครูหรือผู้ฝึกต้องการเสริมแรง
๒. การเสนอสิ่งเร้าตามพฤติกรรมที่กำหนดไว้ เช่น คนบางคนชอบรางวัลทางสังคม การยิ้ม เวลาอิสระ หรือกิจกรรมอื่นที่สนุกสนาน
๓. พฤติกรรมเป้าหมายมีอัตราเพิ่มขึ้นอย่างความเป็นจริง

วิธีการเสริมแรง

การเสริมแรงที่เหมาะสมสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญานั้น สกินเนอร์และคณะได้นำเสนอวิธีการให้การเสริมแรง (schedule of reinforcement) ไว้ ๕ แบบ ได้แก่

๑. การให้อย่างต่อเนื่อง (continuous reinforcement)

การให้อย่างต่อเนื่องเป็นการให้การเสริมแรงทางบวกอย่างต่อเนื่องทุกครั้งที่ทำพฤติกรรมที่กำหนดไว้

๒. การให้ตามปริมาณงาน (Fixed Ratio)

การให้ตามปริมาณงานเป็นการให้การเสริมแรงตามปริมาณงานที่บุคคลกระทำ หรือการจ่ายค่าตอบแทนการทำงานเป็นชิ้น เช่น ยกของได้ชิ้นละ ๑๐ บาท ยกของไป ๓๐ ชิ้นก็จะได้ ๓๐๐ บาท หากต้องการผลตอบแทนมากก็จะทำงานมาก หากมีความต้องการไม่มากก็จะกระทำเพียงเท่าที่ต้องการเท่านั้น

๓. การให้ตามระยะเวลา (Fixed Interval)

การให้ตามระยะเวลาเป็นการให้การเสริมแรงเมื่อบุคคลกระทำพฤติกรรมพึงประสงค์ตามระยะเวลาที่แน่นอน เช่น ทุก ๒ สัปดาห์ ทุกเดือน เช่น ค่าจ้าง เงินเดือน ซึ่งทำให้บุคคลกระทำพฤติกรรมในระดับคงที่ และจะแสดงพฤติกรรมพึงประสงค์ได้ให้เกิดขึ้นมากในช่วงใกล้วันรับค่าตอบแทน

๔. การให้ตามปริมาณงานยืดหยุ่น (Variable Ratio)

การให้ตามปริมาณงานยืดหยุ่นเป็นการให้ตามปริมาณงานแต่ไม่กำหนดตายตัว โดยอาจพิจารณาในด้านคุณภาพร่วมด้วย เช่น พนักงานขายนำเสนอสินค้ากับลูกค้า ๑๐ ราย อาจขายได้ ๑ ราย หรือ ๕ ราย ก็ได้ โดยยิ่งกระทำมากก็มีโอกาสได้ผลตอบแทนมากขึ้น

๕. การให้ตามระยะเวลายืดหยุ่น (Variable Interval)

การให้ตามระยะเวลาที่ยืดหยุ่นเป็นการให้การเสริมแรงโดยให้ตามเวลาแต่ไม่มีการกำหนดแน่นอน อาจให้หรือไม่ให้ก็ได้ เช่น จ่ายเป็น ๓ เดือนบ้าง ๖ เดือนบ้าง เป็นการจูงใจให้บุคคลทำพฤติกรรมพึงประสงค์อย่างต่อเนื่อง โดยไม่อาจคาดเดาได้ว่าจะได้รับผลตอบแทนเมื่อใด เช่น การให้รางวัลกับพนักงานดีเด่นเฉพาะในวาระพิเศษเท่านั้น

Rybnclak ; & Alper (๑๙๙๖, อ้างถึงใน สมพร คำมูล ๒๕๕๔ :๑๖) ได้ให้หลักการเสริมแรงสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ดังนี้

การเสริมแรงเป็นเรื่องของการวางเงื่อนไขเพื่อให้เกิดพฤติกรรมเป้าหมายตามที่ บี.เอฟ. สกินเนอร์ (B.F.Skinner) ได้พัฒนารูปแบบกิจกรรมมนุษย์ให้รู้เงื่อนไขการกระทำ (Operant- Behaviors) โดยครั้งแรกสกินเนอร์อธิบายความแตกต่างระหว่างพฤติกรรมการกระทำและการตอบสนอง พฤติกรรมการกระทำเป็นพฤติกรรมที่ได้รับการปรุงแต่งและควบคุมพฤติกรรมตอบสนองเป็นผลกระทบจากสิ่งเร้า สกินเนอร์เน้นว่า การเปรียบเทียบพฤติกรรมในห้องทดลองของหนูและนกพิราบ ที่เขาทดลองการกดคันหมุนวงล้อหรือจิกแผ่นป้าย สามารถควบคุมด้วยลำดับขั้นตอน ซึ่งจะตามมาด้วยการตอบสนอง จากการศึกษาผู้ที่กล่าวแล้วข้างต้น ทำให้เกิดการนำการศึกษาและจิตวิทยาเข้ามาประยุกต์กันเป็นหลักการการเรียนรู้ที่มีพื้นฐานจากการวางเงื่อนไขการกระทำ พฤติกรรมของมนุษย์เรียกว่า การปรับพฤติกรรมเสริมแรง (Reinforcement) หมายถึง การมีอัตราการตอบสนองของอินทรีย์ หรือการแสดงพฤติกรรมใดพฤติกรรมหนึ่งของอินทรีย์คงอยู่ (Maintain) หรือเพิ่มขึ้น (Increase) หรือมีความถี่สูงขึ้น ซึ่งเป็นผลมาจากการที่อินทรีย์ได้รับผลกระทบที่พึงพอใจหลังจากแสดงพฤติกรรมนั้น หรือเป็นผลมาจากความสำเร็จในการหลีกเลี่ยง (Avoidance) หรือหลีกเลี่ยง (Escape) จากสิ่งเร้าที่อินทรีย์ไม่พอใจในการเสริมแรงบวก (Positive Reinforcement) หมายถึง การที่อินทรีย์แสดงพฤติกรรมใดพฤติกรรมหนึ่งเพิ่มขึ้นหรือเกิดบ่อยครั้งขึ้นหรือมีความถี่สูงขึ้น ซึ่งเป็นผลมาจากการที่อินทรีย์ได้รับผลที่พึงพอใจ หลังจากแสดงพฤติกรรมนั้นแล้วและสิ่งอินทรีย์ได้รับผลที่พึงพอใจ และแสดงพฤติกรรมที่เพิ่มขึ้น คือ สิ่งเร้าทางบวก (Positive Stimulus)

กุลยา ก่อสุวรรณ (๒๕๕๓ : ข) กล่าวถึงการเสริมทางบวก หมายถึง การที่บุคคลแสดงพฤติกรรม หนึ่งแล้วได้รับสิ่งที่พึงพอใจ ทำให้พฤติกรรมนั้นมีแนวโน้มที่จะเกิดขึ้นอีก สิ่งที่พึงพอใจอาจเป็น ๑) ตัวเสริมปฐมภูมิซึ่งหมายถึง สิ่งที่บุคคลนั้นพึงพอใจอยู่แล้วโดยไม่ต้องเรียนรู้หรือผ่านการวางเงื่อนไข เช่น ขนมหหรือกิจกรรมที่ชอบ เป็นต้น หรือ ๒) ตัวเสริมแรงทุติยภูมิ หมายถึง ตัวเสริมแรงที่ต้องผ่านการวางเงื่อนไขและต้องเรียนรู้เสียก่อน บุคคลนั้นจึงจะเกิดความพึงพอใจเมื่อได้รับ เช่น สติ๊กเกอร์ดาว คำชม เป็นต้น ดังนั้น หลังจากครูสอนพฤติกรรมใหม่แล้วบุคคลนั้นแสดงพฤติกรรมเป้าหมาย ครูควรให้สิ่งที่นักเรียนชอบเพื่อให้นักเรียนแสดงพฤติกรรมนั้นบ่อยขึ้นหรือทำสิ่งนั้นให้ดียิ่งขึ้น

กุลยา ก่อสุวรรณ และ ยุวดี วิริยางกูร (๒๕๖๑: ๒๒๕) กล่าวถึง การเสริมแรงทางสังคม หมายถึง ปฏิบัติทางบวกจากคนรอบข้าง เช่น สมาชิกในครอบครัว ครู เพื่อร่วมห้อง บุคลากรในโรงเรียน เพื่อนบ้านและสมาชิกในชุมชน อันจะทำให้บุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาอยากแสดงพฤติกรรมเป้าหมายมากขึ้น ตัวอย่างตัวเสริมแรงทางสังคมมีมากมาย เช่น เมื่อผู้ใหญ่ให้คำชมเชย เมื่อเพื่อนปรบมือ การที่พ่อแม่ยิ้มอย่างภูมิใจ เป็นต้น การเสริมแรงประเภทนี้ใช้ได้บ่อยและใช้ได้ทุกที่ในทุกสถานการณ์ จึงเป็นสิ่งที่ครูควรใช้บ่อยที่สุด แต่เด็กที่มีภาวะบกพร่องทางสติปัญญารุนแรงอาจไม่เข้าใจคุณค่าของตัวเสริมแรงทางสังคมในช่วงแรก ครูจึงควรใช้ตัวเสริมแรงทางสังคมร่วมกับตัวเสริมแรงที่เด็กชอบต่อมาเมื่อเข้าใจและเห็นคุณค่าของตัวเสริมแรงทางสังคมแล้ว ครูจึงลดตัวเสริมแรงอื่นและใช้ตัวเสริมแรงทางสังคมเพียงอย่างเดียว

เมธา ทริมเทพาธิป (๒๕๖๑:๓) กล่าวในแนวคิดทฤษฎีทางจิตวิทยา เกี่ยวกับ ทฤษฎีการเสริมแรงของสกินเนอร์ (Reinforcement theories of motivation) สกินเนอร์ได้นำเสนอการใช้การเสริมแรงเพื่อการจูงใจบุคคลให้เกิดพฤติกรรมใหม่ ทำพฤติกรรมซ้ำหรือหยุดพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ ตั้งเป็น law of effect โดยมองการเสริมแรงเป็น ๒ ด้าน ได้แก่

๑. การเสริมแรงทางบวก (Positive reinforcement) เป็นการให้ผลตอบแทนในสิ่งที่คุณต้องการได้ เช่น เงิน ค่ายกย่อง ความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน การเพิ่มสวัสดิการ การให้วันหยุด เป็นต้น เพื่อจูงใจให้บุคคลเกิดแรงจูงใจที่จะกระทำพฤติกรรมพึงประสงค์ต่างๆ

๒. การเสริมแรงทางลบ (Negative reinforcement) เป็นการไม่ให้ผลตอบแทนที่คุณไม่ต้องการได้ โดยมีการกำหนดพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ที่ต้องไม่กระทำและบทลงโทษต่างๆ เช่น ไล่ออก ตัดเงินเดือน ตักเตือน โดยที่หากบุคคลกระทำแต่พฤติกรรมพึงประสงค์ ก็จะไม่ให้ผลตอบแทนทางลบแก่ผู้นั้น

หลักการสอน เทคนิคการสอนและการเสริมแรงสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ต้องคำนึงถึงความพร้อมในการเรียน สอนตามความสามารถ ระดับสติปัญญา และความต้องการของเด็กแต่ละคน ยอมรับความสามารถ การส่งเสริมการเรียนรู้สำหรับบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญามีหลากหลายเทคนิคครูผู้สอนสามารถเลือกและนำมาใช้กับเด็กที่มีความบกพร่องนั้น จะต้องคำนึงถึงความสามารถและความแตกต่างของแต่ละบุคคลโดยเฉพาะการส่งเสริมการเรียนรู้ของบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาที่มีข้อจำกัดต่างๆการสอนซ้ำ ย้ำ และทบทวนอยู่เสมอ การสอนให้เป็นกิจวัตรสม่ำเสมอในแต่ละวัน สร้างบรรยากาศที่ดีในการสอนเพื่อให้เด็กได้ผ่อนคลาย รวมทั้งการเสริมแรงต้องให้เหมาะสมกับบุคคล และเสริมแรงอธิบายให้เข้าใจถึงพฤติกรรมที่ได้รับการเสริมแรงและให้ทันที ด้วยการยิ้ม การพยักหน้า การปรบมือ การโอบกอด การกล่าวคำชม เสริมแรงด้วยสิ่งของเหล่านี้เป็นสิ่งสำคัญ

ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับเรียนรู้

ทฤษฎีที่เป็นแนวทางในการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา สรุปได้ดังนี้

ทฤษฎีการเชื่อมโยงของธอร์นไคด์ การเรียนรู้ตามทฤษฎีการเชื่อมโยง ประกอบด้วยกฎ ๓ ข้อ ดังนี้

ข้อ ๑ กฎแห่งความพร้อม สภาพความพร้อมหรือวุฒิภาวะของผู้เรียนทั้งทางร่างกายอวัยวะต่างๆในการเรียนรู้และจิตใจ รวมทั้งพื้นฐานและประสบการณ์เดิม สภาพความพร้อมของหู ตา ประสาทสมองกล้ามเนื้อ ประสบการณ์เดิมที่จะเชื่อมโยงกับความรู้ใหม่หรือสิ่งใหม่ ตลอดจนความสนใจ ความเข้าใจต่อสิ่งที่เห็น ถ้าบุคคลมีความพร้อมที่จะเรียนรู้แล้วได้เรียนจะเกิดความพอใจ ถ้าบุคคลไม่พร้อมที่จะเรียนแต่ต้องเรียนย่อมเกิดความไม่พอใจ

ข้อ ๒ กฎแห่งการฝึกหัด พฤติกรรมการทำซ้ำๆหรือฝึกฝนบ่อยๆย่อมทำให้เกิดการเรียนรู้ได้นานและคงทน

ข้อ ๓ กฎแห่งผล เมื่อบุคคลแสดงพฤติกรรมที่เรียนรู้มาแล้วและพบว่าทำแล้วได้รับผลที่น่าพอใจ บุคคลนั้นย่อมอยากที่จะเรียนรู้ต่อไป

ทฤษฎีการวางเงื่อนไขแบบคลาสสิกของพาฟลอฟ การประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้ให้กับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ได้ดังนี้

๑. การให้การเสริมแรง จะช่วยให้เกิดการเรียนรู้ที่เข้มแข็งและคงทน เป็นการส่งเสริมการเรียนรู้และปรับพฤติกรรม โดยมีการกำหนดเงื่อนไขและรางวัลถ้าให้รางวัลที่เด็กพอใจ การเรียนรู้ก็จะคงทน ถ้าหยุดการให้รางวัลหรือให้รางวัลไม่เป็นที่พอใจ การเรียนรู้ก็จะลดลงและหยุดพฤติกรรมไป

๒. การทำความเข้าใจพฤติกรรม ของเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาที่แสดงออกแตกต่างกัน การตอบสนองของเด็กแต่ละคนไม่เท่ากัน จำเป็นต้องคำนึงถึงสภาพทางอารมณ์ของเด็ก ในการจัดเนื้อหาหรือกิจกรรมที่เหมาะสมสำหรับเด็กเพื่อให้เกิดการเรียนรู้มากที่สุด

๓. การปลูกฝังและเจตคติที่ดีต่อเนื้อหาวิชา กิจกรรม ครูผู้สอนและสิ่งแวดล้อมอื่นๆที่เกี่ยวข้องกับเด็ก

๔. การสร้างบรรยากาศที่ดีทั้งในและนอกห้องเรียน เป็นการวางเงื่อนไขในการเรียนรู้ที่ดี

๕. การป้องกันความรู้สึกล้มเหลว วิตกกังวลของเด็ก โดยมีการเสริมแรง การให้รางวัล การชมเชย การจัดกิจกรรมที่ไม่คาดหวังสูงเกินไปจากเด็กและหลีกเลี่ยงการลงโทษอย่างรุนแรง

๖. การจัดเนื้อหาประกอบการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลาย เพื่อตอบสนองการเรียนรู้ที่มีคุณภาพ

ทฤษฎีแห่งความรู้ความเข้าใจของกลุ่มเกสโตลท์ การประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้ให้กับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ได้ดังนี้

๑. ความรู้เบื้องต้น การเรียนรู้สิ่งใดก็ตามเด็กควรมีประสบการณ์หรือความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับเรื่องที่จะเรียนรู้ใหม่

๒. ประสาทสัมผัส การจัดการเรียนรู้ให้เด็กได้ประสบการณ์ผ่านทางประสาทสัมผัสทั้ง ๕ ให้มากที่สุด

๓. โครงสร้างของบทเรียน การจัดกิจกรรมที่ช่วยให้เด็กสร้างสัมพันธ์ระหว่างความรู้เดิมกับความรู้ใหม่ เพื่อให้เด็กเกิดความเข้าใจได้อย่างดี โดยการกำหนดเนื้อหาของบทเรียนควรมีโครงสร้างที่มีระบบเป็นขั้นตอน เนื้อหามีความสอดคล้องกัน

๔. บุคลิกภาพของครูผู้สอน และความสามารถในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้จะเป็นสิ่งจูงใจให้เด็กมีความเชื่อมั่นในกันและกัน

๕. การจัดกิจกรรม ให้มีการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม มีส่วนร่วมในสังคม ไม่ว่าจะป็นในห้องเรียน เพื่อให้เด็กเกิดการเรียนรู้เกี่ยวกับบุคคลอื่นๆในสังคมที่ตนเองอาศัยอยู่และเป็นการสร้างเจตคติต่อการอยู่ร่วมกันในสังคมภายใต้ความแตกต่าง

หลักสูตรสถานศึกษาสำหรับผู้เรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา

๑. ความนำ วิสัยทัศน์ หลักการและจุดหมาย

ความนำ

กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ และหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ และที่แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. ๒๕๖๐ ให้เป็นหลักสูตรแกนกลางของประเทศ โดยกำหนดจุดหมาย และมาตรฐานการเรียนรู้เป็นเป้าหมาย และกรอบทิศทางการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีปัญญา มีคุณภาพชีวิตที่ดีและมีขีดความสามารถในการแข่งขันในเวทีโลก (กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๕๑) และโดยอ้างถึงพระราชบัญญัติการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ. ๒๕๕๑ หมวด ๑ สิทธิและหน้าที่ทางการศึกษา มาตรา ๕ คนพิการมีสิทธิทางการศึกษา (๑) (๒) และ (๓) ได้รับการศึกษาที่มีมาตรฐานและประกันคุณภาพการศึกษารวมทั้งจัดหลักสูตรกระบวนการเรียนรู้ การทดสอบทางการศึกษาที่เหมาะสม สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นพิเศษของคนพิการแต่ละประเภทและบุคคล สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษเป็นหน่วยงานสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ มีหน้าที่ในการจัดการศึกษาสำหรับผู้เรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ผู้เรียนที่มีความบกพร่องทางการมองเห็น ผู้เรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน ผู้เรียนที่มีความบกพร่องทางร่างกายและสุขภาพ และผู้ด้อยโอกาส ได้ตระหนักถึงความต้องการจำเป็นพิเศษของผู้เรียนที่มีความแตกต่างจากผู้เรียนโดยทั่วไป จากการศึกษาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๔๒ และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พุทธศักราช ๒๕๔๕ หลักเกณฑ์และวิธีการปรับใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ สำหรับทุกกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ เพื่อให้สถานศึกษาและผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายมีความเข้าใจที่ชัดเจนตรงกันเกี่ยวกับการจัดการศึกษาของกลุ่มเป้าหมายเฉพาะรูปแบบต่างๆ รวมทั้งบทบาทหน้าที่ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สามารถนำข้อกำหนดและแนวทางที่นำเสนอไปพิจารณาในการปรับใช้หลักสูตรแกนกลาง

การศึกษาขั้นพื้นฐานทั้งในส่วนของเป้าหมาย โครงสร้างหลักสูตร การจัดการเรียนรู้ การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ตลอดจนการเทียบโอนผลการเรียนได้อย่างเหมาะสมและเป็นไปในทิศทางที่พึงประสงค์จะก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อผู้เรียนตามเจตนารมณ์ของหลักสูตร (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, ๒๕๕๕)

การจัดการศึกษาสำหรับผู้เรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาที่ผ่านมาได้พยายามนำหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ มาใช้จัดทำหลักสูตรสถานศึกษา แต่พบว่ามีข้อจำกัดหลายด้านโดยเฉพาะด้านผู้เรียน ซึ่งมีข้อจำกัดในด้านการรับรู้ การเรียนรู้ อันเนื่องจากความบกพร่องทางสติปัญญาที่ต่ำกว่าผู้เรียนทั่วไป อีกทั้งมีปัญหาทางพฤติกรรม อารมณ์และการปรับตัวในสังคม ประกอบกับการนิยามความหมายของบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาได้แก่บุคคลที่มีความจำกัดอย่างชัดเจนในการปฏิบัติตน (Functioning) ในปัจจุบันซึ่งมีลักษณะเฉพาะคือความสามารถทางสติปัญญาต่ำกว่าเกณฑ์เฉลี่ยอย่างมีนัยสำคัญร่วมกับความจำกัดของทักษะการปรับตัว อีกร้อยละ ๒๐ จาก ๑๐๐ ทักษะ ได้แก่การสื่อความหมายการดูแลตนเองการดำรงชีวิตภายในบ้าน ทักษะทางสังคม/การมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นการรู้จักใช้ทรัพยากรในชุมชนการรู้จักดูแลควบคุมตนเองการนำความรู้มาใช้ในชีวิตประจำวันการทำงานการใช้เวลาว่างการรักษาสุขภาพอนามัยและความปลอดภัยทั้งนี้ได้แสดงอาการดังกล่าวก่อนอายุ ๑๘ ปี (ประกาศกระทรวงศึกษาธิการเรื่อง กำหนดประเภทและหลักเกณฑ์ของคณพิการทางการศึกษา พ.ศ. ๒๕๕๒)

ด้วยข้อจำกัดต่างๆ ที่กล่าวมา ทำให้การนำหลักสูตรแกนกลางขั้นพื้นฐานลงสู่การปฏิบัติทำให้ผู้เรียนไม่ได้เป็นไปตามมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดของสาระการเรียนรู้ทั้ง ๘ กลุ่มสาระ สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ จึงได้ระดมความคิดเห็นจากผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เชี่ยวชาญ ผู้บริหารสถานศึกษา คณะครู บุคลากร ผู้จัดการศึกษาสำหรับผู้เรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ร่วมกันจัดทำหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับผู้เรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ (ฉบับปรับปรุง พุทธศักราช ๒๕๕๘) ขึ้น โดยเปลี่ยนแปลงจากกลุ่มสาระการเรียนรู้เป็นกลุ่มทักษะการเรียนรู้ ๖ กลุ่มทักษะ ประกอบด้วย กลุ่มทักษะเคลื่อนไหว กลุ่มทักษะภาษาและการสื่อสาร กลุ่มทักษะช่วยเหลือตนเองและสุขอนามัย กลุ่มทักษะสังคมและการดำรงชีวิต กลุ่มทักษะคณิตศาสตร์ และกลุ่มทักษะอาชีพ และได้นำไปทดลองใช้ในสถานศึกษาเฉพาะความพิการ ๑๙ แห่ง พบว่า หลักสูตรดังกล่าวยังมีข้อจำกัดด้านการจัดขอบข่ายเนื้อหาสาระ ความต่อเนื่องและการจัดลำดับความสำคัญตามความต้องการจำเป็นพิเศษของผู้เรียน ดังนั้น สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษจึงได้ปรับปรุงหลักสูตรดังกล่าวขึ้นในปี พ.ศ. ๒๕๖๐-๒๕๖๒ เพื่อให้สถานศึกษาได้นำไปจัดการศึกษาโดยการมีส่วนร่วมของหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐ เอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น บุคคล ครอบครัว องค์กรชุมชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันทางสังคมต่างๆ ช่วยให้ผู้เรียนได้รับการศึกษาตรงกับความต้องการจำเป็นมีโอกาสและทางเลือกสำหรับการพัฒนาคุณภาพชีวิตมากยิ่งขึ้น

วิสัยทัศน์

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับผู้เรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา พุทธศักราช ๒๕๕๑ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๖๒) ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นมนุษย์ที่มีความสมดุลทั้งด้านร่างกาย ความรู้ คุณธรรม สามารถพึ่งพาตนเอง อยู่ร่วมกับครอบครัวและสังคมได้อย่างมีความสุขอย่างยั่งยืน

หลักการ

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับผู้เรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา พุทธศักราช ๒๕๕๑ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๖๒) ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ มีหลักการที่สำคัญ ดังนี้

๑. เป็นหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับผู้เรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา เพื่อให้ผู้เรียนมีโอกาสได้รับการศึกษาอย่างเสมอภาค และเน้นการพัฒนาผู้เรียนเป็นรายบุคคล
๒. เป็นหลักสูตรที่มุ่งพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้เรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา
๓. เป็นหลักสูตรการศึกษาที่มีโครงสร้างยืดหยุ่นทางด้านทักษะการเรียนรู้เวลาและการจัดการเรียนรู้
๔. เป็นหลักสูตรการศึกษาสำหรับการศึกษาในระบบ นอกกระบบ และตามอัธยาศัยครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมาย สามารถเทียบโอนผลการเรียนรู้และประสบการณ์
๕. เป็นหลักสูตรการศึกษาที่สนองการกระจายอำนาจให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น

จุดหมายของหลักสูตร

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับผู้เรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา พุทธศักราช ๒๕๕๑ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๖๒) ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะในการช่วยเหลือตนเอง ทักษะการทำงานและสามารถประกอบอาชีพ พึ่งพาตนเองอยู่กับครอบครัวและสังคมได้อย่างมีความสุข จึงกำหนดเป็นจุดหมาย เพื่อให้เกิดกับผู้เรียนเมื่อจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนี้

๑. มีความรู้และทักษะเคลื่อนไหว ทักษะภาษาและการสื่อสาร ทักษะช่วยเหลือตนเองแลสุขอนามัย ทักษะสังคมและการดำรงชีวิต ทักษะคณิตศาสตร์และ ทักษะอาชีพ
๒. มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดีมีสุขนิสัยและรักการออกกำลังกายตามศักยภาพของแต่ละบุคคล
๓. มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัย และปฏิบัติตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
๔. มีความรักชาติ มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทย และพลโลก ยึดมั่นในวิถีชีวิตและการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
๕. มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย การอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม มีจิตสาธารณะที่มุ่งทำประโยชน์ สร้างสิ่งที่ดีงามในสังคม และอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข

๒. สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับผู้เรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา พุทธศักราช ๒๕๕๑ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๖๒) ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามมาตรฐานการเรียนรู้ของการพัฒนาศักยภาพ ซึ่งการพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุมาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนดนั้น จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะสำคัญ ๕ ประการ ดังนี้

๑. ความสามารถในการสื่อสาร เป็นความสามารถในการใช้ภาษาถ่ายทอดความคิด ความรู้ความเข้าใจ ความรู้สึก และทัศนะของตนเองเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร และประสบการณ์

๒. ความสามารถในการคิด เป็นความสามารถในการคิดวิเคราะห์และถ่ายทอดความคิดด้วยกระบวนการในการสื่อความหมาย เพื่อการตัดสินใจเกี่ยวกับตนเองและสังคมได้อย่างเหมาะสม

๓. ความสามารถในการแก้ปัญหา เป็นความสามารถในการแก้ปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ที่เผชิญได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

๔. ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต เป็นความสามารถในการนำกระบวนการต่างๆ ไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน การประกอบอาชีพ รู้จักหลีกเลี่ยงพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ที่ส่งผลกระทบต่อตนเองและผู้อื่น ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับครอบครัว สังคมได้อย่างมีความสุขและยั่งยืน

๕. ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี เป็นความสามารถในการเลือกและใช้เทคโนโลยีด้านต่างๆ เพื่อการพัฒนาตนเองและสังคมในด้านการเรียนรู้ การสื่อสาร การทำงาน การแก้ปัญหา ถูกต้องเหมาะสมและมีคุณธรรม

๓. คุณลักษณะอันพึงประสงค์

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับผู้เรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา พุทธศักราช ๒๕๕๑ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๖๒) ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกับครอบครัวและสังคมได้อย่างมีความสุขในฐานะเป็นพลเมืองไทยและพลโลก ดังนี้ ๑) รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ๒) ซื่อสัตย์ สุจริต ๓) มีวินัย ๔) ใฝ่เรียนรู้ ๕) อยู่อย่างพอเพียง ๖) มุ่งมั่นในการทำงาน ๗) รักความเป็นไทย ๘) มีจิตสาธารณะ

นอกจากนี้ สถานศึกษาสามารถกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ให้สอดคล้องตามบริบท และจุดเน้นของแต่ละสถานศึกษาได้

๔. การอ่าน คิดวิเคราะห์และเขียน

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับผู้เรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา พุทธศักราช ๒๕๕๑ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๖๒) ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ กำหนดให้การประเมินการอ่าน คิดวิเคราะห์และเขียน เป็นเงื่อนไขหนึ่งที่คุณเรียนทุกคนจะต้องได้รับการประเมินตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด จึงจะได้รับการพิจารณาให้ผ่านทุกระดับชั้นและจบการศึกษา ซึ่งการประเมินดังกล่าวเป็นการประเมินทักษะการคิดและการถ่ายทอดความคิดด้วยกระบวนการในการสื่อความหมายที่เกิดจากการอ่าน คิดวิเคราะห์และเขียน ให้บุคคลอื่นสามารถเข้าใจได้

๕. กลุ่มทักษะการเรียนรู้

กลุ่มทักษะการเรียนรู้ ประกอบด้วย องค์ความรู้ ทักษะหรือกระบวนการเรียนรู้ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ซึ่งกำหนดให้ผู้เรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาทุกคนจำเป็นต้องเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษา

ขั้นพื้นฐานสำหรับผู้เรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา พุทธศักราช ๒๕๕๑ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๖๒) ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ ทั้งนี้ สถานศึกษาสามารถปรับเนื้อหาให้สอดคล้องกับผู้เรียนได้โดยแบ่งเป็น ๖ กลุ่มทักษะ

๖. หลักการจัดการเรียนรู้และกระบวนการเรียนรู้

หลักการจัดการเรียนรู้

การจัดการเรียนรู้เป็นกระบวนการสำคัญในการนำหลักสูตรสู่การปฏิบัติ หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับผู้เรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาเป็นหลักสูตรที่มีมาตรฐานการเรียนรู้สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน และคุณลักษณะอันพึงประสงค์เป็นเป้าหมายสำคัญในการพัฒนาเด็กและเยาวชน

ผู้สอนต้องวิเคราะห์ผู้เรียน ออกแบบกระบวนการเรียนรู้ จัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามมาตรฐานการเรียนรู้ทั้ง ๖ กลุ่มทักษะ รวมทั้งปลูกฝังเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ พัฒนาทักษะต่างๆเป็นสมรรถนะสำคัญที่ต้องการให้เกิดแก่ผู้เรียน โดยยึดหลักว่า ผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด เชื่อว่าทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ ยึดประโยชน์ที่เกิดขึ้นกับผู้เรียน กระบวนการเรียนรู้ต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ คำนึงความแตกต่างระหว่างบุคคลความต้องการจำเป็น และพัฒนาการทางสมอง เน้นให้ความสำคัญทั้งความรู้และคุณธรรม

กระบวนการเรียนรู้

การจัดการเรียนรู้และการพัฒนาที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ครูผู้สอนจะต้องอาศัยกระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลาย เป็นเครื่องมือที่จะนำพาผู้เรียนไปสู่เป้าหมาย กระบวนการเรียนรู้ที่จำเป็นสำหรับผู้เรียน อาทิ กระบวนการเรียนรู้แบบบูรณาการ กระบวนการสร้างความรู้ กระบวนการคิด กระบวนการทางสังคม กระบวนการเผชิญสถานการณ์และแก้ปัญหา กระบวนการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง กระบวนการปฏิบัติ ลงมือทำจริง กระบวนการจัดการ กระบวนการวิจัย กระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเอง และกระบวนการพัฒนาลักษณะนิสัย

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้กับผู้เรียน ให้ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยใช้กระบวนการจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล (Individualized Education Program : IEP) และแผนการสอนเฉพาะบุคคล (Individualized Implementation Plan : IIP) มาเป็นเครื่องมือในการจัดการเรียนรู้และการพัฒนาศักยภาพของผู้เรียน เพื่อนำไปสู่เป้าหมายของหลักสูตร ให้มีการวิเคราะห์มาตรฐาน ตัวชี้วัด และประเมินความต้องการของผู้เรียน เพื่อนำข้อมูลมาวางแผนการจัดการเรียนรู้ วางแผนพัฒนาผู้เรียนโดยการจัดกระบวนการเรียนรู้แบบองค์รวม และใช้รูปแบบวิธีการที่หลากหลาย บูรณาการการเรียนรู้ เน้นการจัดการเรียนการสอนตามสภาพจริง ให้ผู้เรียนได้ศึกษาแหล่งเรียนรู้ในชุมชน รวมทั้งนำกระบวนการวิจัยในชั้นเรียนมาเป็นส่วนหนึ่งของการจัดการเรียนการสอนและการพัฒนาผู้เรียนให้เต็มศักยภาพ

การออกแบบการจัดการเรียนรู้

ผู้สอนต้องศึกษาหลักสูตรสถานศึกษาให้เข้าใจถึงมาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัด สมรรถนะสำคัญ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน แล้วจึงทำการออกแบบการจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับวิธีการเรียนรู้ความต้องการจำเป็นในแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล (Individualized Education Program : IEP) โดยเลือกใช้วิธีสอนและเทคนิคการสอน เทคโนโลยีสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการ และการช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษา แหล่งเรียนรู้ การวัดและประเมินผล เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาเต็มศักยภาพและบรรลุตามมาตรฐานการเรียนรู้ ซึ่งเป็นเป้าหมายที่กำหนด

๗. บทบาทของผู้สอนและผู้เรียน

การจัดการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนมีคุณภาพตามเป้าหมายของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับผู้เรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา พุทธศักราช ๒๕๕๑ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๖๒) ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ ทั้งผู้สอนและผู้เรียนควรมีบทบาท ดังนี้

บทบาทของผู้สอน

๑. ศึกษาวิเคราะห์หลักสูตรสถานศึกษา ให้เข้าใจสามารถนำไปใช้ในการปฏิบัติได้
๒. ศึกษาวิเคราะห์ผู้เรียนเป็นรายบุคคล ประเมินความสามารถพื้นฐาน แล้วนำข้อมูลมาใช้ในการจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล (Individualized Education Program : IEP) ให้ตรงกับความต้องการจำเป็น เหมาะสม สอดคล้องกับศักยภาพของผู้เรียนเป็นสำคัญ
๓. กำหนดเป้าหมายที่ต้องการให้เกิดกับผู้เรียน ด้านความรู้ ทักษะกระบวนการที่จำเป็น ความคิดรวบยอด หลักการและความสัมพันธ์ รวมทั้งคุณลักษณะอันพึงประสงค์
๔. ออกแบบการเรียนรู้และจัดการเรียนรู้ที่ตอบสนองความแตกต่างระหว่างบุคคลและพัฒนาการทางสมอง ระดับความสามารถเพื่อนำผู้เรียนไปสู่เป้าหมาย
๕. จัดบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ และดูแลช่วยเหลือผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้
๖. จัดเตรียมและเลือกใช้สื่อให้เหมาะสมกับกิจกรรม ระดับความสามารถ ลักษณะบุคลิกภาพ นำภูมิปัญญาท้องถิ่น เทคโนโลยีที่เหมาะสมมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอน
๗. ประเมินความก้าวหน้าของผู้เรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาด้วยวิธีการที่หลากหลายเหมาะสมกับธรรมชาติของทักษะและระดับพัฒนาการของผู้เรียน ซึ่งอาจมีการปรับปรุงแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล (Individualized Education Program : IEP) ให้เหมาะสมกับผู้เรียนแต่ละคน
๘. จัดหาสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการและความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษา สำหรับผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นตามแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล (Individualized Education Program : IEP)

๙. ประสานความร่วมมือกับผู้เกี่ยวข้องในการพัฒนาผู้เรียนเป็นองค์รวมในการวางแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล (Individualized Education Program : IEP) เพื่อนำผู้เรียนไปสู่เป้าหมายที่กำหนด

๑๐. วิเคราะห์ผลการประเมินมาใช้ในการซ่อมเสริมและพัฒนาผู้เรียน รวมทั้งการปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนของตนเองให้สอดคล้องกับแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล (Individualized Education Program : IEP)

บทบาทของผู้เรียน

๑. ให้ความร่วมมือ มีปฏิสัมพันธ์ เข้าร่วมกิจกรรม ทำงานร่วมกับกลุ่มและผู้สอน
๒. เสาะแสวงหาความรู้ ศึกษาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ สื่อ เทคโนโลยีที่หลากหลายด้วยวิธีการต่างๆ โดยผู้แนะนำหรือด้วยตนเอง
๓. ลงมือฝึกปฏิบัติจริงและนำไปใช้ในชีวิตประจำวันตามสถานการณ์ต่างๆ
๔. ควบคุมตนเอง แสดงพฤติกรรมและอารมณ์ให้เหมาะสมกับสถานการณ์
๕. มีส่วนร่วมในการประเมินและพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของตนเอง

๘. สื่อการเรียนรู้

สื่อการเรียนรู้เป็นเครื่องมือส่งเสริมสนับสนุนการจัดการกระบวนการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเข้าถึงความรู้ทักษะกระบวนการและคุณลักษณะตามมาตรฐานการเรียนรู้ของหลักสูตรได้อย่างมีประสิทธิภาพสื่อการเรียนรู้มีหลากหลายประเภท ทั้งสื่อธรรมชาติ สื่อของจริง สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อเทคโนโลยี และเครือข่ายการเรียนรู้ต่างๆ ที่มีในท้องถิ่น การเลือกใช้สื่อควรเลือกให้มีความเหมาะสมกับระดับพัฒนาการและลีลาการเรียนรู้ที่หลากหลายของผู้เรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาแต่ละระดับ

การจัดหาสื่อการเรียนรู้ ผู้เรียนและผู้สอนสามารถจัดทำและพัฒนาขึ้นเอง หรือปรับปรุงเลือกใช้ อย่างมีคุณภาพจากสื่อต่างๆ ที่มีอยู่รอบตัว เพื่อนำมาใช้ประกอบในการจัดการเรียนรู้ที่สามารถส่งเสริมและสื่อสารให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ โดยสถานศึกษาควรจัดให้มีอย่างเพียงพอเพื่อพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริง และสถานศึกษาควรดำเนินการ ดังนี้

๑. จัดให้มีแหล่งเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษาอย่างหลากหลาย จัดศูนย์สื่อการเรียนรู้ ระบบสารสนเทศการเรียนรู้และเครือข่ายการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ รวมทั้งการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาพัฒนาการเรียนรู้ เพื่อการศึกษาค้นคว้าและแลกเปลี่ยนประสบการณ์การเรียนรู้

๒. จัดทำ จัดหา สื่อการเรียนรู้สำหรับการศึกษาค้นคว้าสำหรับผู้เรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา เสริมความรู้ให้ผู้สอน รวมทั้งจัดหาสิ่งที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้เป็นสื่อการเรียนรู้

๓. เลือกและใช้สื่อการเรียนรู้ที่มีคุณภาพ มีความเหมาะสม มีความหลากหลาย สอดคล้องกับวิธีการเรียนรู้ ธรรมชาติของกลุ่มทักษะการเรียนรู้ และความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน

๔. ศึกษา ค้นคว้า วิจัยเพื่อพัฒนาสื่อการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน

๕. จัดให้มีการกำกับ ติดตาม ประเมินคุณภาพและประสิทธิภาพการใช้สื่อการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ

ในการจัดทำ การเลือกใช้ และการประเมินคุณภาพสื่อการเรียนรู้ที่ใช้ในสถานศึกษาควรคำนึงถึงหลักการสำคัญของสื่อการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับหลักสูตร วัตถุประสงค์การเรียนรู้ การออกแบบ กิจกรรมการเรียนรู้ การจัดประสบการณ์ให้ผู้เรียน เนื้อหา ทันสมัย ไม่ขัดต่อศีลธรรม มีการใช้ภาษาที่ถูกต้อง รูปแบบการนำเสนอที่เข้าใจง่าย น่าสนใจ มีความถูกต้อง

๙. การวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้

การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนที่มีความบกพร่องทางด้านสติปัญญา ต้องอยู่บนหลักการพื้นฐานสองประการคือ การประเมินเพื่อพัฒนาผู้เรียนและตัดสินผลการเรียน ในการพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ให้ประสบผลสำเร็จนั้น ผู้เรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา จะต้องได้รับการพัฒนาและประเมินตามตัวชี้วัดและใช้แผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล (Individualized Education Program : IEP) เป็นส่วนหนึ่งในการประเมินผลผู้เรียน เพื่อให้บรรลุตามมาตรฐานการเรียนรู้ สะท้อนสมรรถนะสำคัญ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ซึ่งเป็นเป้าหมายหลักในการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ทุกระดับไม่ว่าจะเป็นระดับชั้นเรียน ระดับสถานศึกษา การวัดและประเมินผลการเรียนรู้เป็นกระบวนการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน โดยใช้ผลการประเมินเป็นข้อมูลและสารสนเทศที่แสดงพัฒนาการ ความก้าวหน้า และความสำเร็จทางการเรียนของผู้เรียนตลอดจนข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาและเรียนรู้อย่างเต็มศักยภาพ

การวัดและประเมินผลการเรียนรู้แบ่งเป็น ๒ ระดับ ได้แก่ ระดับชั้นเรียนและระดับสถานศึกษา มีรายละเอียด ดังนี้

การประเมินระดับชั้นเรียน

เป็นการวัดและประเมินผลที่อยู่ในกระบวนการจัดการเรียนรู้ ผู้สอนดำเนินการเพื่อพัฒนาผู้เรียนและตัดสินผลการเรียนในกลุ่มทักษะ/กิจกรรมที่ตนสอน ในการประเมินเพื่อพัฒนา ผู้สอน ประเมินผลการเรียนรู้ตามตัวชี้วัดที่กำหนดเป็นเป้าหมายในแต่ละหน่วยการเรียนรู้ด้วยวิธีการต่างๆ เช่น การซักถาม การสังเกต การตรวจการบ้าน การแสดงออกในการปฏิบัติผลงาน การแสดงกิริยาอาการต่างๆ ของผู้เรียนตลอดเวลาที่จัดกิจกรรม เพื่อดูว่าบรรลุตัวชี้วัดหรือมีแนวโน้มว่าจะบรรลุตัวชี้วัดเพียงใดแล้วแก้ไขข้อบกพร่องเป็นระยะๆอย่างต่อเนื่อง

การประเมินเพื่อตัดสินเป็นการตรวจสอบ ณ จุดที่กำหนด แล้วตัดสินว่าผู้เรียนมีผลอันเกิดจากการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนหรือไม่ และมากน้อยเพียงใด ทั้งนี้ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเก็บคะแนนของหน่วยการเรียนรู้ หรือการประเมินผลกลางปี หรือปลายปีตามรูปแบบการประเมินที่

สถานศึกษากำหนด ผลการประเมินนอกจากจะให้เป็นคะแนนหรือระดับผลการเรียนแก่ผู้เรียนแล้วต้องนำมาเป็นข้อมูลใช้ปรับปรุงการเรียนการสอนต่อไปอีกด้วย

การประเมินระดับสถานศึกษา

เป็นการตรวจสอบผลการเรียนของผู้เรียนเป็นรายปี ผลการประเมินการอ่าน คิดวิเคราะห์ และเขียน คุณลักษณะอันพึงประสงค์และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน การอนุมัติผลการเรียน การตัดสิน การเลื่อนชั้นเรียน และเป็นการประเมินเพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการศึกษาของสถานศึกษาว่าส่งผลต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนตามเป้าหมายหรือไม่ ผู้เรียนมีสิ่งที่จะต้องได้รับการพัฒนาในด้านใด ผลการประเมินระดับสถานศึกษาจะเป็นข้อมูลและสารสนเทศเพื่อการปรับปรุงนโยบาย หลักสูตร โครงการ หรือวิธีการจัดการเรียนการสอนตลอดเพื่อการจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาตามแนวทางการประกันคุณภาพการศึกษา และการรายงานผลการจัดการศึกษาต่อคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้ปกครอง และชุมชน

แนวทางการวัดและประเมินผลการเรียนรู้

สถานศึกษาต้องดำเนินการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตามหลักสูตรสถานศึกษา โดยมีแนวทางการดำเนินการ ดังนี้

๑. สถานศึกษาต้องดำเนินการวัดและประเมินผลให้ครบองค์ประกอบทั้ง ๔ ด้าน ตามแนวทางและวิธีการของการวัดและประเมินผลแต่ละองค์ประกอบ และกำหนดเอกสารบันทึกผลการประเมินให้สอดคล้อง กับแนวทางการวัดและประเมินผล

๒. ให้ครูผู้สอนนำผลการประเมินแต่ละองค์ประกอบบันทึกลงในเอกสารบันทึกผลการประเมินตามที่สถานศึกษากำหนดและนำเสนอผู้บริหารสถานศึกษา

๓. ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้อนุมัติผลการประเมิน

๔. ให้มีการรายงานความก้าวหน้าผลการพัฒนาองค์ประกอบทั้ง ๔ ด้าน ให้ผู้ปกครองทราบเป็นระยะๆ และรายงานสรุปผลการเรียนปลายปี

๕. ผู้บริหารสถานศึกษาต้องกำหนดวิธีการและมอบหมายผู้รับผิดชอบ ปรับปรุง พัฒนาผู้เรียนที่ได้ผลการเรียนซ้ำรายกลุ่มทักษะ หรือซ้ำชั้น

๖. สถานศึกษากำหนดแนวทางในการกำกับ ติดตามการบันทึกผลการประเมินในเอกสารหลักฐานการศึกษา ทั้งแบบที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด และแบบที่สถานศึกษากำหนด

การวัดและการประเมินผล

วิธีการวัดและประเมินผล

- การสังเกตพฤติกรรมกรรมการเรียนรู้
- การประเมินสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน

- การบันทึกคะแนนใบงาน
- การประเมินความรู้ความเข้าใจ

เครื่องมือการวัดและประเมินผล

- แบบสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้ตามคุณลักษณะอันพึงประสงค์
- แบบประเมินสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน
- แบบบันทึกคะแนนใบงาน
- แบบประเมินหลังเรียน

เกณฑ์การวัดและประเมินผลเกณฑ์การผ่าน

เกณฑ์การผ่าน ได้ระดับคุณภาพดี ขึ้นไป

เกณฑ์การให้คะแนนระดับคุณภาพ

ดีมาก	=	พฤติกรรมที่ปฏิบัติชัดเจนและสม่ำเสมอ	ให้ ๓ คะแนน
ดี	=	พฤติกรรมที่ปฏิบัติชัดเจนและบ่อยครั้ง	ให้ ๒ คะแนน
พอใช้	=	พฤติกรรมที่ปฏิบัติบางครั้ง	ให้ ๑ คะแนน
ปรับปรุง	=	ไม่เคยปฏิบัติ	ให้ ๐ คะแนน

เกณฑ์การตัดสินคุณภาพ	
ช่วงคะแนน	ระดับคุณภาพ
๑๖-๒๐	ดีมาก
๑๑-๑๕	ดี
๖-๑๐	พอใช้
๐-๕	ปรับปรุง

ตารางแสดงการประเมิน

ประเด็นการประเมิน	ระดับคุณภาพ			
	ดีมาก	ดี	ปานกลาง	ปรับปรุง
	๔ (๑๖- ๒๐คะแนน)	๓ (๑๑-๑๕ คะแนน)	๒ (๖-๑๐ คะแนน)	๑ (๑-๕ คะแนน)

เอกสารอ้างอิง

- กุลยา ก่อสุวรรณ. (2553). **ภาวะบกพร่องทางสติปัญญา**. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- กุลยา ก่อสุวรรณ และยุวดี วิริยางกูร. (2561). **การสอนและการช่วยเหลือบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาและการเรียนรู้ซ้ำ(ฉบับปรับปรุงครั้งที่2).**คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ณัฐรินทร์ แซ่จุง. (2557). **ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา**. คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา.
- พัชรีวัลย์ เกตุแก่นจันทร์. (2540). **การจัดการการศึกษาของบุคคลปัญญาอ่อน : การเรียนร่วมระหว่างเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญากับเด็กปกติ**. เอกสารประกอบการอบรม หลักสูตรระยะสั้นความรู้ เรื่อง ภาวะปัญญาอ่อน กรุงเทพฯ : โรงพยาบาลราชานุกูล.
- ราชานุกูล โรงพยาบาล (2544). **คู่มือฝึกเด็กในการดำรงชีวิตประจำวัน**. พิมพ์ครั้งที่ 3 กรุงเทพฯ : ศุภสภาลาดพร้าว.
- สงขลาพัฒนาปัญญา.โรงเรียน. (2562) **หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำหรับผู้เรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง 2562).**
- โรงเรียนสงขลาพัฒนาปัญญา สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ กระทรวงศึกษาธิการ.